

VERSLAG VAN HET INGEVOLGE ARTIKEL 5, SUB D., J° 2 ARCHIEFBESLUIT 1995, GEVOERDE DRIEHOEKSOVERLEG TUSSEN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN EN DE RIJKSARCHIEFDIENST MET BETREKKING TOT DE SELECTIELIJST, ALS BEDOELD IN ARTIKEL 2, EERSTE LID, VAN HET ARCHIEFBESLUIT 1995, VAN ARCHIEFBESCHIEDEN VAN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN (BUZA) OP HET BELEIDSTERREIN BUITENLAND, ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN, 1945 – 1990 (1994)

A.S. Fris / Den Haag, 04 juli 2001

Inleiding

De voorliggende ontwerp-selectielijst is een selectielijst als bedoeld in artikel 2, eerste lid van het Archiefbesluit 1995 (Stb. 671), ter uitvoering van de Archiefwet 1995 (Stb. 276). De lijst heeft de vorm van een Basisselectiedocument (BSD). Een BSD bestaat voor het grootste deel uit een lijst van handelingen. In een BSD wordt op grond van een aantal selectiecriteria aan elke handeling een waardering gegeven, die neerkomt op een selectiebeslissing met betrekking tot de bescheiden die de neerslag van de handeling vormen (B = te bewaren; V = (op termijn) te vernietigen).

Het BSD fungeert deels als vervanging van een bestaande vernietigingslijsten en deels als nieuw selectie-instrument. De bestaande vernietigingslijst is: de Lijst, houdende opgaaf van voor vernietiging in aanmerking komende stukken in het archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en in de archieven van de Nederlandse vertegenwoordigers in het buitenland, kenmerk ON 69502 d.d. 05-04-1960 en APA 25691 d.d. 19-02-1960, zoals gewijzigd bij besluit van 22 januari 1994, kenmerk 94.103.EJK/EIB (Stert. 1994, 30), houdende wijziging van de categoriën 39 en 46 van de lijst van 1960.

Deze vernietigingslijst kan worden ingetrokken voor wat betreft de categorieën vallend onder het hoofdstuk "Taak".

Het beleidsterrein buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken

De doelstelling van het overheidshandelen op het beleidsterrein buitenland en ontwikkelingssamenwerking is in de loop van de tijd op een aantal manieren geformuleerd. Sinds 1953 is de enge formulering in de Grondwet opgenomen: "het bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde". Deze doelstelling wordt nu breder uitgelegd: "het bevorderen van het welzijn van het Koninkrijk in zijn betrekkingen met het buitenland en het beschermen van het Koninkrijk tegen aantasting van buitenaf, alsmede het bevorderen van een rechtvaardige wereld, meer specifiek vrede en veiligheid, menselijk welzijn en menselijke waardigheid".

Deze doelstelling wordt gerealiseerd door:

1. Het volgen van de (inter-)nationale ontwikkelingen;
2. Het formuleren van een Nederlands standpunt ten aanzien van die (inter-)nationale ontwikkelingen;
3. Het uitdragen van dat Nederlandse standpunt ten aanzien van die (inter-)nationale ontwikkelingen.

Actoren

Naast de voornaamste actoren – de Minister van Buitenlandse Zaken en (vanaf 1965) de Minister van Ontwikkelingssamenwerking heeft ieder ander Ministerie in meer of mindere mate bemoeienis met het buitenlands beleid. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is echter eerstverantwoordelijke voor het buitenlands beleid en de eenheid van dat beleid. Een uitzondering hierop vormen de ministeries van Economische Zaken en van Financiën, die de verantwoordelijkheid dragen voor het buitenlandse economische en financiële beleid. Het onderhavige BSD waardeert echter slechts de handelingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken binnen het kader van het beleidsterrein buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerking. De handelingen die de andere ministeries verrichten in het kader van de buitenlandse betrekkingen op een bepaald beleidsterrein worden opgesomd in de Rapporten Institutioneel Onderzoek over de desbetreffende beleidsterreinen. De handelingen van het Ministerie van Defensie met betrekking tot bijvoorbeeld het veiligheidsbeleid zullen in een RIO en BSD van het Ministerie van Defensie worden gewaardeerd. Op het beleidsterrein zijn een aantal adviescommissies werkzaam. De handelingen van deze commissies zijn opgesomd in het Rapport Institutioneel Onderzoek en gewaardeerd in het onderhavige BSD.

De door de minister van Buitenlandse Zaken ter vaststelling aangeboden ontwerp-selectielijst heeft dan ook betrekking op de volgende actoren.

Minister van Buitenlandse Zaken,
Minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

De onder deze ministers ressorterende directies, raden, commissies, etc. zijnde:

Periode 1945 - 1950

Afdeling Verenigde Naties,
Directie Verre Oosten,
Directie Economische Zaken,
Directie van Verkeer en Grote Rivieren,
Permanent Bureau der Haagse Conferentie betreffende het Internationaal Privaatrecht.

Periode 1950 – 1958

Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma en Directoraat-Generaal voor het Europese en militaire hulpprogramma,
Directie Europa,
Directie Afrika en Midden Oosten,
Directie Oosten en Directie Azië en Oceanië,
Directie Westelijk Halfrond,
Directie Internationale Organisaties.

Periode 1958 – 1990

Bureau Beleidsvoorbereiding tevens Secretariaat Adviesraad,
Bureau Juridische Zaken,
Directie Internationale Organisaties,
Directie Internationale Technische Hulpverlening,
Directie Financieel-Economische Ontwikkelingssamenwerking,
Directie Ontwikkelingssamenwerking Suriname,
Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden,

Directie Ontwikkelingssamenwerking Afrika,
Directie Ontwikkelingssamenwerking Azie,
Directie Ontwikkelingssamenwerking Latijns-Amerika,
Directie Ontwikkelingssamenwerking Azie en Algemene Financiële Aangelegenheden,
Directie Multilaterale (Financiële) Ontwikkelingssamenwerking en Speciale Programma's,
Directie Particuliere Activiteiten, Onderwijs- en Onderzoekprogramma's,
Directie Coördinatie Sectorprogramma's en Technische Advisering,
ADOS / IGOS,
Inspectie Ontwikkelingssamenwerking te Velde,
Staf Ontwikkelingsstrategie,
Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking,
Stichting Nederlandse Vrijwilligers,
Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland – Suriname,
Coördinatiecommissie inzake Hulpverlening aan minder Ontwikkelde Landen /
Coördinatiecommissie Ontwikkelingssamenwerking,
Nationale Adviesraad Ontwikkelingssamenwerking,
Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie/Stichting Nationale Commissie Voorlichting
Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking,
De Buitenlandse Dienst,
Directie Kabinet en Protocol,
Directie Verdragen,
Directie Administratieve en Juridische Zaken en Directie Algemene Zaken,
Verkeersadviseur,
Juridisch adviseur,
Adviseur,
Raadsadviseur.

Totstandkoming van de ontwerp-selectielijst

Het “BSD met betrekking tot het beleidsterrein buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1945 – 1990 (1994)” is gebaseerd op het institutioneel onderzoek dat bij het ministerie van Buitenlandse Zaken is verricht door drs. E. Burger, P.L. Groen en drs. J. Steenhuis in de periode 1991 – 1996. Dit institutioneel onderzoek resulteerde in het rapport *Gedane buitenlandse zaken: een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken, 1945 – 1990 (1994)*. PIVOT-rapport nr. 103 ('s-Gravenhage 2001) Het concept -BSD kwam tot stand in de periode 1998 - 2000.

Met betrekking tot de vaststelling van de waardering van de handelingen met B(ewaren) of V(ernietigen) is overleg gevoerd met beleids- en archiefmedewerkers die werkzaam zijn op dit beleidsterrein.

De hierna te noemen personen gelden als de in artikel 3, eerste lid van het Archiefbesluit 1995 bedoelden. Zij vormen de leden van het driehoeksoverleg. Het overleg is op 7 september 1999 afgerond. De volgende ambtenaren hebben deelgenomen aan het driehoeksoverleg:

namens het ministerie van Buitenlandse Zaken nam als beleidsdeskundige deel:

drs. E. Gerritsen, plaatsvervangend SG;

namens het ministerie van Buitenlandse Zaken nam als archiefdeskundige deel:

de heer P.L. Groen;

namens de Rijksarchiefdienst namen deel:

de heer drs. E. Burger, als vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris,

mevrouw drs. A.S. Fris, als vertegenwoordiger van de algemene rijksarchivaris,

en als deelnemers namens het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap:

de archiefcommissie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze commissie bestond uit:

mw. mr. E. Badon Ghijben (juriste / oud-ambtenaar BZ, specialiste
ontwikkelingssamenwerking);

mw. drs. M. van Faassen (historicus / ING);

dr. B.G.J. de Graaff (historicus / ING / NIOD);

prof. dr. D. Hellema (politicoloog / RUU);

dr. J.J.P. de Jong (historicus / ambtenaar BZ);

prof. dr. A.E. Kersten, voorzitter (historicus / RUL / NIOD);

drs. J. Oostveen (econoom / oud voorzitter van de Nationale Raad

Ontwikkelingssamenwerking);

dr. C. Wiebes (politicoloog / UvA / NIOD);

drs. A.L.M. van Zeeland, secretaris (historicus / ambtenaar BZ);

drs. A.C. van der Zwan (historicus / ambtenaar BZ).

De archiefcommissie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft schriftelijk adviezen uitgebracht over het BSD en over de bewerking door de Centraal Archief Selectiedienst van een gedeelte van het archief met gebruikmaking van het BSD. Beide adviezen zijn overgenomen door het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (zie bijlagen).

Belangen ex art. 2, sub c en d van het Archiefbesluit 1995

Archiefbescheiden als bestanddeel van het cultureel erfgoed alsmede in het belang van het historisch onderzoek

De selectiedoelstelling van de Rijksarchiefdienst is dat met de te bewaren gegevens een reconstructie van het handelen van de rijksoverheid op hoofdlijnen ten opzichte van haar omgeving mogelijk moet zijn, waardoor bronnen van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig worden gesteld voor blijvende bewaring. De doelstelling van de minister van Buitenlandse Zaken (en vanaf 1965) de minister van Ontwikkelingssamenwerking op het beleidsterrein Buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken is “het bevorderen van het welzijn van het Koninkrijk in zijn betrekkingen met het buitenland en het beschermen van het Koninkrijk tegen aantasting van buitenaf, alsmede het bevorderen van een rechtvaardige wereld, meer specifiek vrede en veiligheid, menselijk welzijn en menselijke waardigheid”.

Deze doelstelling en de keuze voor de inzet van instrumenten die er toe bijdragen deze doelstelling te verwerkelijken, vormen de hoofdlijn van het overheidshandelen op het beleidsterrein Buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De operationalisatie van de doelstelling van de Rijksarchiefdienst is door de volgende bewaarcriteria tot uitdrukking gebracht:

1. Handelingen die betrekking hebben op het voorbereiden, vaststellen, uitdragen en evalueren van het buitenlands beleid en de ontwikkelingssamenwerking;
2. Handelingen gericht op externe verantwoording en/of vastlegging;
3. Adviezen gericht op hoofdlijnen van het buitenlands beleid en de ontwikkelingssamenwerking;
4. Handelingen gericht op het stellen van regels direct gerelateerd aan de hoofdlijnen van het buitenlands beleid en de ontwikkelingssamenwerking;
5. Handelingen gericht op de (her)inrichting van de beleidsorganisatie of andere organisatieonderdelen belast met primaire processen;
6. Uitvoerende handelingen die onmisbaar zijn voor de reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen van het buitenlands beleid en de ontwikkelingssamenwerking;
7. Uitvoerende handelingen die het algemeen democratisch functioneren mogelijk maken;
8. Uitvoerende handelingen die onttrokken zijn aan de democratische controle en direct zijn gerelateerd aan hoofdlijnen van het buitenlands beleid en de ontwikkelingssamenwerking;
9. Uitvoerende handelingen die direct zijn gerelateerd aan en/of voortvloeien uit voor Nederland bijzondere tijdsomstandigheden en incidenten;
10. Handelingen gericht op interne verantwoording of verslaglegging;
11. Handelingen gericht op het aangaan van overeenkomsten met andere landen of internationale organisaties.

De neerslag van handelingen die niet voldoen aan bovenstaande criteria worden als (op termijn) te vernietigen beschouwd. Het driehoeksoverleg kwam tot de conclusie dat dit alle handelingen betrof waarvan de neerslag bestaat uit het mogelijk maken van de uitvoering van het beleid en het verstrekken van informatie over de uitvoering van het beleid. Het betreft handelingen als het uitzenden van deskundigen, het informeren over (inter-)nationale ontwikkelingen en projecten, het werven, opleiden en begeleiden van personeel en deskundigen, het financieel toetsen van projectaanvragen, het voeren van overleg over en het doen van onderzoek naar de wijze van uitvoering van de projecten.

De neerslag van de handelingen met betrekking tot de evaluatie van de projecten achtte het driehoeksoverleg van blijvend historisch belang en deze handelingen zijn als te bewaren aangemerkt.

In het driehoeksoverleg hebben vertegenwoordigers van de algemene rijksarchivaris de belangen van het historisch onderzoek behartigd. Op verzoek van de vertegenwoordigers hebben ook de overige deelnemers hun gedachten te laten gaan over de vraag op welke wijze het belang van de bescheiden voor later historisch onderzoek in de selectielijst tot uiting zou moeten worden gebracht.

De Archiefcommissie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft op 8 maart 1999 advies uitgebracht over het Basis Selectie Document en op 9 maart 2000 over de bewerking van de archieven bij de Centraal Archief Selectiedienst met behulp van het BSD. In het eerste advies werd afgeraden het BSD te gebruiken bij de selectie van de archieven van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Men achtte de handelingen te globaal gesteld waardoor men vreesde dat het “als handvat voor selectie en vernietiging (...) het BSD een lastig en niet of nauwelijks te hanteren instrument (zou vormen).” Aangezien deze conclusie niet tornde aan de juistheid van de waarderingen maar zich richtte op de bruikbaarheid van het BSD, heeft het Ministerie aan de Adviescommissie voorgesteld de Centraal Archief Selectiedienst een proefbewerking te laten uitvoeren met behulp van het BSD.

Op 9 maart 2000 heeft de Adviescommissie over deze bewerking een advies uitgebracht over de proefbewerking. Hoewel de Adviescommissie zich bevestigd zag in haar conclusie dat “het BSD een lastig of niet te hanteren instrument” is, heeft zij op basis van de proefbewerking geconcludeerd dat het BSD zeker te hanteren is voor de bewerking van de archieven als aan een aantal voorwaarden zou worden voldaan. Ten eerste zou het Ministerie het gehele proces strikt moeten monitoren. Daarnaast zou voor iedere bewerking een bewerkingsplan moeten worden opgesteld die onder andere door de Adviescommissie zou moeten worden becommentarieerd. Bovendien zou de Adviescommissie willen adviseren over de resultaten van de bewerkingen. De Minister van Buitenlandse Zaken heeft de aanbevelingen van de Adviescommissie overgenomen zoals blijkt uit bijgevoegde brief van 16 maart 2000.

Belangen van de archiefbescheiden voor de recht- en bewijszoekende burger en voor het overheidsorganen

Bij de handelingen die zijn gewaardeerd voor vernietiging op termijn, is de termijn vastgesteld met het oog op de belangen van de recht- en bewijs zoekende burger en het belang voor de bedrijfsvoering. De beoordeling en vaststelling van de minimale termijnen zijn geschied door de deskundigen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De vertegenwoordiger van de Rijksarchiefdienst heeft zich ervan vergewist dat zij gezien hun inbreng en functie inderdaad kunnen gelden als deskundigen op dit terrein. Bovendien heeft de vertegenwoordiger van de Algemene Rijksarchivaris in het driehoeksoverleg gewezen op enkele specifieke wetten die voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken van belang zijn in verband met de externe verantwoording en de verantwoordelijkheid die het orgaan heeft ten aanzien van de burger. Dit zijn bijvoorbeeld de Comptabiliteitswet, de Wet openbaarheid van bestuur en de Wet persoonsregistraties.

Conclusie

De deelnemers aan het driehoeksoverleg waren na de bespreking van het BSD het er over eens dat het totaal van de te bewaren handelingen in de selectielijst betreffende het beleidsterrein Buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het Ministerie van Buitenlandse Zaken een reconstructie van het overheidshandelen op hoofdlijnen op dit beleidsterrein in relatie tot zijn omgeving mogelijk maakt, waardoor bronnen van de Nederlandse samenleving en cultuur veilig worden gesteld voor blijvende bewaring.